

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाश वस्ती
आदेश

मुद्दा :- उत्प्रेषणयुक्त परमादेश ।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७ (२) बमोजिम पर्न आएका निम्न लिखित रिट निवेदनहरूको संक्षिप्त सार एवं आदेश यस प्रकार छ :-

१) रिट नं.०६९-WO-0615, पञ्चजन्य हाईड्रोपावर प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

ऊर्जा मन्त्रालयबाट मिति २०६८/३/१ मा घान्द्रुक मोदी जलविद्युत आयोजना ६४ मेघावटको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरी काम गर्दै आइरहेकोमा म्याद थप, नवीकरण तथा क्षमता वृद्धिको लागि तोकिएको दस्तूर समावेश गरी २०६८/१२/७ मा निवेदन गरेकोमा २०६९/६/१५ को निर्णयानुसार विद्युत नियमावली, २०५० को नियम २४ र २५ बमोजिम अनुमतिपत्र तथा अनुमतिपत्र दस्तूर थप गरी सोबमोजिम नयाँ दस्तूर बुझाउन निर्देशन गरेकोले संशोधन पूर्व नै निवेदन गरेको विषयमा ऐनको पश्चदशी असर हुन नसक्ने हुँदा उक्त २०६९/६/२४ को विद्युत विकास विभागको पत्र उत्प्रेषणको आदेश बदर गरी पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

२) रिट नं.०६९-WO-0624, हिम कन्सल्ट प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

यसमा २०६८/११/१२ गते जलविद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त भै आवश्यक दस्तूर समेत दाखेल गरी मिति २०६९/४/११ मा म्यादथप अनुमति तथा क्षमता वृद्धिका लागि निवेदन

गरेकोमा २०६९/६/१५ को सूचनाबमोजिम नयाँ दस्तूर दाखेल गर्न भएको निर्देशन बदर गरी पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

३) रिट नं.०६९-WO-0684, म्यादीखोला हाइड्रोपावर प्रा.लि.विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत

विद्युत विकास विभागबाट २०६५/४/३० मा सर्वेक्षण अनुमति प्राप्त गरी लम्जुङ जिल्लाको ताघ्रिङ तथा मनाङको म्यादीखोलामा ३० मेघावाट क्षमताको जलविद्युत आयोजना अध्ययन कार्य सम्पन्न गर्ने क्रममा रहेको छ । यसमा सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको नवीकरण गरी पाउन लाग्ने दस्तूरसहित मिति २०६९/४/२९ मा निवेदन गरेकोमा विपक्षीबाट विद्युत नियमावलीको नियम २४ मा संशोधन गरी मिति २०६९/६/१५ को राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी थप दस्तूर बुझाउन निर्देशन भएकोले सो बदर गरी पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

४) रिट नं.०६९-WO-1196, नमबुद्ध हाइड्रोपावर प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

विपक्षी विद्युत विकास विभागबाट २०६२/७/२४ मा विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरी तिनाउ खोला साना जलविद्युत आयोजना कार्य सञ्चालन भै रहेको अवस्थामा मिति २०६९/४/१ मा स्तरवृद्धि र सर्वेक्षण अनुमति नवीकरणको लागि थप दस्तूर समेत बुझाएकोमा २०६९/६/१५ को राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी थप दस्तूर बुझाउन निर्देशन भएकोले बदर गराई पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

५) रिट नं.०६९-WO-0626, चिरखा हाइड्रोपावर कं.प्रा.लि.विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

विद्युत विकास विभागबाट मिति २०६५/११/२१ मा विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमति प्राप्त गरी कार्य सञ्चालन भै रहेकोमा मिति २०६९/६/१० मा नवीकरणको लागि नवीकरण दस्तूर दाखेला गरी निवेदन दिइराखेकोमा मिति २०६९/६/१५ को राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी थप दस्तूर बुझाउन निर्देशन भएकोले सो बदर गरी पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

६) रिट नं. 069-WO-0679, ज्ञानेन्द्रलाल प्रधान विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

विद्युत विकास विभागबाट मिति २०६५/३/१५ मा विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमति लिई कार्य सञ्चालन गरी आएकोमा मिति २०६९/३/१४ मा सर्वेक्षण अनुमति पत्रको म्याद थप गर्न दस्तूर समेत दाखेल गरी सकेको अवस्थामा मिति २०६९/६/१५ मा राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी थप दस्तूर बुझाउन निर्देशन भएकोले सो बदर गराई पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

७) रिट नं.069-WO-0928, कुसुन्ति सभापोखरी हाइड्रोपावर कं.प्रा.लि.विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार, समेत ।

विद्युत विकास विभागबाट मिति २०६५/२/२० मा विद्युत सर्वेक्षण अनुमति लिई कार्य सञ्चालन गरी आएकोमा मिति २०६९/३/२७ मा पुनः दस्तूर तिरी नयाँ दरखास्त दिएको थियो । मिति २०६९/६/१५ मा राजपत्रमामा प्रकाशित सूचनाबमोजिम थप दस्तूर बुझाउन निर्देशन भए बदर गराई पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

८) रिट नं.069-WO-0743, गेज नेपाल प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

मिति २०६७/२/३१ मा १२१ मेघावटको ठूली भेरी जलविद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमति प्राप्त गरी कार्य गरी आएकोमा मिति २०६९/२/२२ मा आवश्यक राजश्व रकम दाखेला गरी सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरण गर्न निवेदन दिएकोमा २०६९/६/१५ मा नवीकरण दस्तूर वृद्धि गरी थप दस्तूर बुझाउन निर्देशन भएकोले सो बदर गराई पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

९) रिट नं.069-WO-0805, गेज नेपाल प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

मिति २०६७/२/३१ मा १२१ मेघावटको ठूली भेरी जलविद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमति प्राप्त गरी कार्य सञ्चालन गरी आएकोमा २०६९/२/२२ मा आवश्यक राजश्व रकम दाखेला गरी अनुमतिपत्र नवीकरणको लागि निवेदन दिएकोमा मिति २०६९/६/१५ मा अनुमति तथा नवीकरण दस्तूर वृद्धि गरी सोहीबमोजिम रकम दाखेल गर्न सूचना प्रकाशित भए उपर रिट नं. 069-WO-0743 मा उक्त सूचना बदर गर्न रिट दायर गरी अन्तरिम आदेश समेत जारी भएकोमा सोलाई बेवास्ता गरी यस कम्पनीको सर्वेक्षण अनुमति नै रद्द गरिएको मिति २०६९/१०/९ को निर्णय समेत बदर गराई पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

१०) रिट नं.०६९-WO-0674, हाइड्रोभिजन कं.प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत

मिति २०६५/१२/५ मा ४.५ मेघावटको मकरीगाड खोला जलविद्युत आयोजना विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरी २०६८/१२/३ मा दस्तूरसहित निवेदन गरेकोमा २०६९/६/१५ को नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी थप दस्तूर बुझाउन निर्देशन भएकोले उक्त थप दस्तूर नलिई अनुमतिपत्र नवीकरण गराउनु भन्ने आदेश गरी पाऊँ भन्ने निवेदन दावी

११) रिट नं.०६९-WO-0634, दिपसमा हाइड्रोपावर कं.प्रा.लि.विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

यसमा मिति २०६५/२/२६ मा समाखोला साना जलविद्युत आयोजनाको विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमति प्राप्त गरी आएकोमा मिति २०६९/२/५ मा अनुमतिपत्र नवीकरण दस्तूर साथै राखी निवेदन गरेकोमा २०६९/६/१५ को राजपत्रको सूचनाबमोजिम थप दस्तूर बुझाउन भएको निर्देशन खारेज गरी पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

१२) रिट नं.०६९-WO-0696, वगरखोला हाइड्रोपावर कं.प्रा.लि.विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

मिति २०६५/९/२० मा वगरखोला जलविद्युत आयोजनाको उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरी काम गरी आएकोमा मिति २०६८/९/१७ मा नवीकरण दस्तूरसमेत दाखेला गरी आयोजनाको उत्पादन सर्वेक्षण अनुमति पत्र नवीकरणको लागि निवेदन दिएकोमा मिति २०६९/६/१५ को सूचनाबमोजिम वृद्धि भएको नवीकरण दस्तूर गर्ने व्यवस्था खारेज गरी पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

१३) रिट नं.०७०-WO-0111, वगरखोला हाइड्रोपावर प्रा.लि.विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

मिति २०६५/९/२० मा ७.१ मेघावटको वगरखोला जलविद्युत आयोजनाको विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरेकोमा आवश्यक दस्तूरसहित मिति २०६८/९/१७ मा अनुमति पत्र नवीकरणको लागि निवेदन गरेकोमा मिति २०६९/६/१५ को सूचनाबमोजिम थप दस्तूर नलिई नवीकरण गर्न **०६९-WO-0696** को मुद्दामा अन्तरिम आदेश जारी भै रहेकोमा थप

दस्तूर नलिई नवीकरण गर्न नमिल्ने जानकारी गराएकोले विपक्षीले थप दस्तूर लिने गरी गरेका सम्पूर्ण काम कारवाही बदर गरी पाऊँ भन्ने निवेदन माग दावी ।

१४) रिट नं.069-WO-1132, बन्दीपुर हाइड्रोपावर कं.प्रा.लि.विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत

मिति २०६७/६/४ गते ढाडखोला साना जलविद्युत आयोजनाको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरी मिति २०६८/४/९ र २०६९/३/२१ मा अनुमतिपत्र नवीकरण र स्तरवृद्धि समेतका लागि आवश्यक दस्तूर दाखेल गरी निवेदन गरेकोमा मिति २०६९/६/१५ को सूचनाबमोजिम थप दस्तूर दाखेल गर्न निर्देशन भएकोले उक्त सूचनालगायत थप दस्तूर लिने गरी भएगरेका सम्पूर्ण कार्यहरू बदर गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन दावी ।

१५) रिट नं.069-WO-0796, विष्णु इनर्जी एवं इन्जीनियरिङ्ग प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

मिति २०६५/६/१५ गते मनहरि खोला जलविद्युत आयोजना विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरी मिति २०६९/६/१२ गते सर्वेक्षणको म्याद थप तथा क्षमता वृद्धिका लागि आवश्यक दस्तूर समेत संलग्न गरी निवेदन गरेकोमा मिति २०६९/६/१५ को सूचनाबाट थप दस्तूर दाखेल गर्न निर्देशन गरेकोले उक्त सूचनालगायतका काम कार्यवाही बदर गरी पाऊँ भन्ने निवेदन दावी ।

१६) रिट नं.069-WO-0667, मल्टी डेभलपर्स कं.प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

मिति २०६५/४/१५ मा अपर मस्यौडदी १ जलविद्युत आयोजनाबाट विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र प्राप्त गरी २०६९/४/१ मा सर्वेक्षण अनुमति नवीकरणका लागि दस्तूर समेत दाखेल गरी निवेदन गरेकोमा मिति २०६९/६/१५ को सूचनाबमोजिम थप दस्तूर माग गरेकोले थप दस्तूर लिने उक्त सूचना लगायतका सम्पूर्ण काम कार्यवाही बदर गरी पाऊँ भन्ने निवेदन माग दावी ।

१७) रिट नं.069-WO-0678, नेपाल आर्थिक सांस्कृतिक तथा व्यापारिक केन्द्र प्रा.लि.र हिम कन्सल्टको ज्वाइन्ट भेन्चर विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिँहदरवार समेत ।

मिति २०६३/९/२३ मा कालीगण्डकी नदी जलविद्युत आयोजनाको विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरेकोमा मिति २०६८।९।१९ मा अनुमतिपत्र नवीकरणको लागि दस्तूर समेत दाखेल गरि निवेदन गरेकोमा मिति २०६९/६/१५ को सूचनाबमोजिम वृद्धि दस्तूर नलिई विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र दिनु भनी आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

१८) रिट नं.069-WO-0704, गोपीकृष्ण खरेल विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिँहदरवार समेत ।

जिल्ला कास्की स्थित भूरूण्डी खोलावाट विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि दस्तूर समेत बुझाई अनुमति माग गरेको अवस्थामा मिति २०६९/६/१५ को सूचनाले नयाँ दस्तूर कायम गरेको र सोहीबमोजिम निवेदकलाई समेत नयाँ दस्तूर लिने भनी गरेको निर्णय र सोसम्बन्धी सम्पूर्ण कामकार्यबाही बदर गरी पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

१९) रिट नं.069-WO-0850, सिँगटी हाइड्रोइजर्जी प्रा.लि.विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिँहदरवार समेत ।

मिति २०६७/३/१६ गते यस आबुखोला जलविद्युत कम्पनीलाई विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त भएकोमा आवश्यक रकम धरौट राखी उत्पादन अनुमतिपत्र नवीकरणको लागि निवेदन गरेकोमा मिति २०६९/६/१५ मा भएको संशोधित दस्तूर दाखेल गरेमा मात्र अनुमतिपत्र दिने भनी जानकारी प्राप्त भएकोले उक्त संशोधित दस्तूर आफ्नो हकमा लिन नमिल्ने हुँदा संशोधित दस्तूर लिने गरी भएका सबै काम कार्यवाही बदर गरी पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

२०) रिट नं.069-WO-0702,चौरी हाइड्रोपावर कं.प्रा.लि.विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिँहदरवार समेत ।

पाँच मेघावाटको चौरीखोला जलविद्युत आयोजना सञ्चालनका लागि मिति २०६८/२/२० मा विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरेकोमा कानूनबमोजिम दस्तूर संलग्न गरी मिति २०६९/२/१९ मा अनुमतिपत्र नवीकरण तथा म्याद थपका लागि निवेदन दिएकोमा मिति २०६९/६/१५ को सूचनाबमोजिम थप दस्तूर बुझाउनु भनी गरेको निर्णय बदर गरी पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

२१) रिट नं.०६९-WO-0768, अग्नि हाइड्रोप्लान्ट कं.प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिँहदरवार समेत

५.६ मेघावाट क्षमताको माथिल्लो दरौदी-१ जलविद्युत आयोजना निर्माण सञ्चालन गर्न उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्रका लागि निवेदन गरेकोमा सोउपर कुनै कार्यवाही नगरी मिति २०६९/६/१५ मा नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचनाले वृद्धि भएको थप दस्तूर बुझाउनु पर्ने गरी भएको निर्देशनले निवेदकको हकमा आघात परेकोले उक्त सूचना र सोका आधारमा भए गरेका काम कार्यवाही बदर गरी साविकबमोजिमको दस्तूर कायम गरी अनुमतिपत्र पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

२२) रिट नं.०६९-WO-0690, सूर्य हाइड्रोइलेक्ट्रिक कं.प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिँहदरवार समेत

मिति २०६३/१२/२७ गते विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरी मिति २०६८/१२/२४ मा आवश्यक दस्तूरसहित विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्रको लागि निवेदन गरेकोमा मिति २०६९/६/१५ मा नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचनाअनुसार नयाँ दस्तूर कायम गरी थप दस्तूर समेत बुझाउन सूचना प्रकाशित भएकोले निवेदकको हकमा आघात परेकोले उक्त सूचना र सो आधारमा भए गरेका काम कार्यवाहीहरू बदर गरी साविक दस्तूर कायम गरी विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

२३) रिट नं.०६९-WO-0767, नरेश न्यौपाने विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिँहदरवार समेत ।

५.५ मेघावाटको दरौदी खोला जलविद्युत आयोजना निर्माण सञ्चालन गर्न विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्रका लागि आवश्यक दस्तूरसहित निवेदन माग गरिएकोमा २०६९/६/१५ को नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचनाबमोजिम अनुमतिपत्र तथा नवीकरण वापत दस्तूर थप गर्ने गरी गरिएको व्यवस्थाले निवेदकको हकमा आघात परेकोले उक्त निर्णय बदर गरी साविकबमोजिम दस्तूर कायम गरी अनुमतिपत्र पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

२४) रिट नं.०६९-WO-0694, लिबर्टी इनर्जी हाइड्रोपावर कं.प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिँहदरवार समेत ।

मिति २०६८/३/१ मा २२ मेघावाटको माथिल्लो दोर्दी ए.जलविद्युत आयोजनाबाट उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरेकोमा आयोजनाको क्षमता वृद्धिको लागि आवश्यक दस्तूर समावेश गरी २०६९/५/२७ मा निवेदन गरिएको थियो । मिति २०६९/६/१५ मा राजपत्रमा प्रकाशित सूचनाबाट विद्युत सर्वेक्षण तथा उत्पादन अनुमतिपत्र तथा नवीकरण दस्तूर थप गरिएबाट निवेदकको हकमा आघात परेकोले उपरोक्त थप दस्तूर बुझाउने गरी भए गरेका सम्पूर्ण काम कार्यवाही बढर गरी साविककै दस्तूर कायम गरी अनुमतिपत्र पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

२५) रिट नं.०६९-WO-0987, साल्पा हाइड्रोपावर कं.प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत

पिखुवा खोला साना जलविद्युत आयोजनाको विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र प्राप्त गरी आएकोमा मिति २०६९/४/१० मा विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्र नवीकरण तथा क्षमता वृद्धिका लागि आवश्यक दस्तूर साथै राखी निवेदन दिएकोमा मिति २०६९/६/१५ मा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण तथा नवीकरण एवं क्षमता वृद्धि वापत थप दस्तूरको व्यवस्था गरेकोले निवेदकको हकमा आघात परेकोले उपर्युक्त थप दस्तूर लिने सम्पूर्ण काम कार्यवाही बढर गरी साविककै दस्तूर कायम गरी पाउँ भन्ने निवेदन दावी ।

२६) रिट नं.०६९-WO-0986, सुपरहेवा पावर कं.प्रा.लि. विरूद्ध ऊर्जा मन्त्रालय, सिंहदरवार समेत ।

यसमा मिति २०६७/५/१३ र २०६७/९/१८ मा ५ मेघावाटको विद्युत उत्पादन सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको लागि आवश्यक दस्तूर साथै राखी निवेदन दिएकोमा मिति २०६९/६/१५ को नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचनाबमोजिम अनुमतिपत्र तथा नवीकरण दस्तूर थप गरिएको र उक्त व्यवस्थाले निवेदकको पेसा व्यवसाय गर्न पाउने हकमा आघात परेकोले उल्लिखित थप दस्तूर लिने गरी भए गरेको सम्पूर्ण काम कार्यवाहीहरू बढर गरी साविकबमोजिमकै दस्तूर कायम गरी अनुमतिपत्र पाउँ भन्ने समेत निवेदन दावी ।

यसमा के कसो भएको हो, निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो, यो आदेश प्राप्त भएको मितिले वाटाका म्यादबाहेक १५ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी रिट निवेदनको एकप्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीहरूलाई

सूचना दिई त्यसको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाउनु । विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्र र लिइएको अनुमतिपत्र नवीकरण समेतका लागि थप दस्तूर बुझाउनु पर्ने गरी मिति २०६९/६/१५ मा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरिएको आधारमा परिवर्तित व्यवस्थाअनुसारको दस्तूर बुझाउन विद्युत विकास विभागबाट कम्पनीहरूका नाउँमा पत्राचार तथा सूचना गरिएको देखिएबाट पहिले नै दस्तूर दाखेला गरेका कम्पनीको हकमा पछि परिवर्तन गरिएको व्यवस्था लागू हुने नहुने सम्बन्धमा रिट निवेदनको अन्तरिम निर्णय हुँदाका बखत विचार गर्न सकिने नै भएकोले निवेदक कम्पनीहरूको हकमा परिवर्तित दस्तूर माँग गरिएको निर्णय तथा सूचना कार्यान्वयन नगर्नु भन्ने आशयको अन्तरिम आदेश ।

विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण वा वितरण गर्न अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने/नगर्ने, नवीकरण गर्ने/नगर्ने निर्णय विद्युत ऐन, २०४९ विद्युत नियमावली, २०५० तथा जलविद्युत आयोजना अनुमतिपत्रसम्बन्धी निर्देशिका, २०६८ बमोजिम नै हुने गरेको छ । विपक्षीहरूले अनुमतिपत्रका लागि हाल कायम भएको दस्तूर वृद्धि हुन अगावै निवेदन गरी तत्काल कायम रहेको दस्तूर बुझाएको अवस्था भएता पनि विपक्षीहरूको क्रियाकलापबाट आयोजना विकासभन्दा पनि जलस्रोत ओगट्ने मनसायले मात्र निवेदन दिएको देखिन्छ । निवेदनहरू साथ प्राप्त कागजातहरू उपर विभागबाट जाँचबुझ, मूल्याङ्कन एवं विश्लेषण भई अख्तियार प्राप्त अधिकारीबाट निर्णय भई नसकेको अवस्थामा विद्युत नियमावली, २०५० को नियम ९५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारबाट सो नियमावलीको अनुसूची ११ मा संशोधन गरी अनुमतिपत्र दस्तूर हेरफेर गरेको सूचना नेपाल राजपत्रमा मिति २०६९/६/१५ मा प्रकाशित भएको कारण नेपाल कानून व्याख्यासम्बन्धी ऐन, २०१० को दफा ३ बमोजिम नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित भएको मितिदेखि नै लागू हुने भएकोले परिवर्तित दस्तूर बुझाउन मिति २०६९/९/३ मा सार्वजनिक सूचनाका साथै विभिन्न मितिका पत्रहरूबाट जानकारी गराइएको हो । अतः प्रचलित कानूनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारबाट भएको कानूनसम्मत निर्णय र सो निर्णयको आधारमा रिट निवेदकलाई दस्तूर बुझाउन दिएको जानकारी/सूचनाले विपक्षी रिट निवेदकको संविधान प्रदत्त कुनै पनि मौलिक हक हुने गरी विभागले कुनै रोक नलाएको र अनुमतिपत्र प्रदान गर्न इन्कार गरेको अवस्था नहुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ

भन्ने समेत व्यहोराको नेपाल सरकार ऊर्जा, मन्त्रालय, विद्युत विकास विभागको तर्फबाट छुट्टाछुट्टै मुद्दामा पेश भएको एकैमिलानको छुट्टाछुट्टै लिखित जवाफ ।

विद्युत सर्वेक्षण, उत्पादन प्रसारण वा वितरण गर्न अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने वा नगर्ने, नवीकरण गर्ने वा नगर्ने निर्णय विद्युत ऐन, २०४९, विद्युत नियमावली, २०५० तथा जलविद्युत आयोजना अनुमतिपत्रसम्बन्धी निर्देशिका, २०६८ बमोजिम हुन्छ । विद्युत ऐन, २०४९ को दफा ४ बमोजिम दरखास्त रितपूर्वक भएको खण्डमा विद्युतको सर्वेक्षणको हकमा ऐ.ऐनको दफा ५ को उपदफा (१) बमोजिम बढीमा पाँच वर्षसम्मका लागि र विद्युत उत्पादन प्रसारण वा वितरणका लागि दिइने अनुमतिपत्रको लागि ऐ. ऐनको दफा ५ को उपदफा (२) बमोजिम पचास वर्षसम्मको अधिकतम् अवधि हुने हो । ऐ. दफा ५ को उपदफा (३) बमोजिम उपदफा (१) वा (२) मा तोकिएको अवधिभन्दा कम अवधिको लागि अनुमतिपत्र जारी भएकोमा तोकिएको अवधि समाप्त हुनु भन्दा एकवर्ष अगावै तोकिएको प्रक्रिया पूरा गरी नवीकरण गराउनु पर्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ ।

यसमा विभिन्न नदी तथा खोलाहरूबाट विभिन्न क्षमताका जलविद्युत आयोजनाबाट विद्युत उत्पादनको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रका लागि हालकायम भएकै दस्तूर वृद्धि हुनु अगावै निवेदकहरूले निवेदन दर्ता गराई दस्तूर बुझाएकोमा विवाद छैन । यसरी दस्तूर बुझाई अनुमतिपत्र जारी गर्ने तर्फ कार्यवाही भई रहेको अवस्थामा विपक्षीहरूका क्रियाकलापहरूबाट आयोजनाको विकास भन्दा पनि खोला ओगट्ने मनसायमात्र रहेको देखिन्छ । निवेदनसाथ प्राप्त कागजात विवरणहरू उपर जाँचबुझ, मूल्याङ्कन एवं विश्लेषण गरी अनुमतिपत्र जारी गर्ने भनी निर्णय भई सकेको अवस्थामा नेपाल सरकारबाट विद्युत नियमावली, २०५० को अनुसूची ११ मा संशोधन गरी अनुमतिपत्र दस्तूर हेरफेर गरेको सूचना नेपाल राजपत्रमा मिति २०६९/६/१५ मा प्रकाशित भएको कारण नेपाल कानून व्याख्यासम्बन्धी ऐन, २०१० को दफा ३ बमोजिम नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित भएको मिति देखि नै परिवर्तित दस्तूर लागू हुने भएकोले परिवर्तित दस्तूर बुझाउन मिति २०६९/९/३ मा सार्वजनिक सूचनामार्फत जानकारी गराई पत्राचार समेत गरिएको हो । कर दस्तूर र राजश्व जस्ता कुरा कुन मितिबाट लागू गर्ने भन्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकारले मिति तोकेकोमा सोही मितिबाट र नतोकेमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित भएको

मितिदेखि लागू हुने भएकोले मिति २०६९/६/१५ पश्चात् नयाँ दस्तूर लागू गरिएको रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने विपक्षी ऊर्जा मन्त्रालयको लिखित जवाफ ।

नियमबमोजिम पेशी सूचीमा चढी इजलाससमक्ष पेश हुन आएका प्रस्तुत रिट निवेदनहरू अध्ययन गरी छलफलको लागि रिट नं. ०६९-WO-०६१५, ०६९-WO-०६९४, ०६९-WO-०७०२, ०६९-WO-०७०४, ०६९-WO-०७६७, ०६९-WO-०७६८, ०६९-WO-०७५० का तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता मणिराज आचार्य, रिट नं. ०६९-WO-०६२४ का तर्फबाट विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता द्वय कृष्णप्रसाद सापकोटा र शम्भु थापा, रिट नं. ०६९-WO-०९२८ का तर्फबाट विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता शम्भु थापा र विद्वान अधिवक्ता सुरेश चापागाई, रिट नं. ०६९-WO-०६३४ र ०६९-WO-०६७४ मा वरिष्ठ अधिवक्ता हरिहर दाहाल र विद्वान अधिवक्ता खडगबहादुर बुढाथोकी, रिट नं. ०६९-WO-०७४३ र ०६९-WO-०८०५ का तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता माघवकुमार वस्नेत रिट नं. ०६९-WO-११३२ का तर्फबाट रामचन्द्र पौडेल र विद्वान अधिवक्ता शेरबहादुर के.सी., रिट नं. ०६९-WO-०६९६ र ०६९-WO-०१११ का तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता तीर्थ बसौला र विद्वान अधिवक्ता विष्णु बाँस्कोटा, रिट नं. ०६९-WO-०६९० का तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता विष्णु बाँस्कोटा, रिट नं. ०६९-WO-०९८६ र ०६९-WO-०९८७ का तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता टीकाराम भट्टराई र विद्वान अधिवक्ता चिरञ्जीवी खतिवडा, रिट नं. ०६९-WO-०८९६ का तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता हेममणि सुवेदी, नेपाल विद्युत प्राधिकरणका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता कीर्तिबहादुर कार्की र नेपाल सरकारका तर्फबाट उपस्थित विद्वान उपन्यायाधिवक्ता टिकेन्द्र दाहालले गर्नु भएको बहस समेत सुनियो ।

विद्वान कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकीर सुनी मिसिल संलग्न सम्पूर्ण प्रमाण कागजातहरू अध्ययन गरियो । यसमा हाइड्रोपावर कम्पनीहरूले विद्युत ऐन, २०४९ को दफा ४ बमोजिम विद्युत विकास विभागमार्फत नेपाल सरकार ऊर्जा मन्त्रालयमा विभिन्न क्षमताका आयोजना सञ्चालन गर्न अनुमतिपत्र माग गरी निवेदन दिएको, कतिपय आयोजनाहरूको प्राविधिक अध्ययन प्रतिवेदनको रिपोर्टका आधारमा विद्युत आयोजनाको क्षमता वृद्धि भै सोको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रका लागि तथा पहिले नै अनुमति लिई सकेको आयोजनाहरूको हकमा त्यस्तो सर्वेक्षण अनुमतिपत्र तथा विद्युत उत्पादन अनुमतिपत्र नवीकरणको लागि निवेदन पेश भएकोमा

नेपाल सरकारबाट भएको कानूनसम्मत् निर्णयको आधारमा रिट निवेदकलाई दस्तूर बुझाउन दिएको सूचनाले विपक्षी रिट निवेदकको कुनै पनि कानूनी हक हनन भएको अवस्था नहुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाऊँ भन्ने विपक्षीहरूको लिखित जवाफ रहेको देखियो ।

नेपाल सरकारमा आवश्यकताअनुसार नियम समेतमा विधिसम्मत् संशोधन गर्न सक्ने पूर्ण अधिकार निहीत रहेको हुन्छ । विद्युत नियमावलीको अनुसूचीमा पनि नेपाल सरकारले आवश्यक संशोधन गर्नसक्ने अवस्थाको विद्यमानता नै देखियो । तर, संशोधन मिति २०६९।६।१५ भन्दा अगाडि राजस्व रकम दाखिला गरी नवीकरण गरिसकेका वा सो अवधिलाई समेत खाम्ने गरी दस्तूर दाखिला गरी नवीकरणका लागि निवेदन गरेका निवेदकहरूको हकमा वृद्धि गरिएको परिवर्तित दस्तूर लिन मिल्ने अवस्था लाई भने कानूनसम्मत् मान्न मिलेन । कारण भूतलक्षी स्वरूप दिइएको अवस्थामा बाहेक कानून सदैव पश्चातदर्शी हुने हुँदा मिति २०६९।६।१५ गतेको राजपत्रको सूचना आउनुभन्दा पहिला नै राजस्व रकम दाखिला गरिसकेका निवेदकहरूलाई पछि संशोधित दस्तूर लागू गरी थप दस्तूर दाखिला गर्नु भन्ने विपक्षी विद्युत विकास विभागद्वारा जारी गरिएको उक्त सूचना र सो सूचनामा गरिएको व्यवस्था र तदनुरूपको पत्र समेत कानूनसम्मत् देखिन आएन ।

अतः निवेदक गेज नेपाल प्रा.लि.को रिट नं.०६९-WO-७४३ मा यस अदालतबाट अन्तरिम आदेश जारी भइरहेको स्थितिमा सर्वेक्षण अनुमतिपत्र २०६९/१०/९ मा रद्ध गरिए विरूद्ध सोहि निवेदकले उक्त नयाँ निर्णय समेत विरूद्ध ०६९-WO-०८०५ को निवेदन दर्ता गरेको पाईयो । यसैगरी बगरखोला हाइड्रोपावर कं.प्रा.लि.को ०६९-WO-०६९६ को निवेदनमा अन्तरिम आदेश जारी भई विचाराधिन रहेको अवस्थामा पुनः संशोधित दस्तूर माग गरे विरूद्ध ०७०-WO-०१११ दर्ता भएको पाईयो । अदालतमा विचाराधिन मुद्दालाई प्रभाव पार्ने गरी सोही विषयमा भएका पहिल्ला निर्णयहरू कानूनी अस्तित्व शुन्य हुने भई ती निर्णयसमेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा वदर हुन्छन् । विपक्षीले आफ्नो लिखित जवाफमा निवेदकहरूले केवल जलश्रोत ओगटने मनसाय मात्र राखेको उल्लेख गरे तापनि करोडौं रुपैयाँ बुझाई अनुमतिपत्रको प्रतीक्षा गर्ने निवेदक पनि देखिएको अवस्थामा सबैलाई एकै दृष्टिले हेर्नु न्यायिक मान्न सकिदैन । जलस्रोत ओगटने, तोकिएको काम केही नगर्ने वा देखावटी रूपमा केही गरे जस्तो देखाउने, निवेदकको माँग अस्वीकार गर्ने अख्तियारी कानूनले विपक्षी निकायलाई दिएको छ । निर्णयकर्ताका प्रत्येक निर्णय

कानूनको परिधिभित्र हुनै पर्दछ । मिति २०६९।०६।१५ को अवधि समेतलाई खाम्ने गरी दस्तूर दाखिला गरिसकेका रिट निवेदकहरूको हकमा प्राप्त अनुमतिपत्र नवीकरण वा नयाँ अनुमतिपत्रसम्बन्धी अन्य कुनै निकायमा फायल गई माँग भएका कागजपत्र दाखेल नगर्ने समेतका निवेदक स्वयंका कारण बाहेक अन्य सार्वजनिक निकायका कारणबाट वा विपक्षी स्वयंले तोकिएको अवधिभित्र निर्णय गर्नुपर्नेमा सो नगरी आफ्नै कारणले निर्णय हुन सम्भव नभएकोमा सोही दस्तूरको आधारमा कानूनबमोजिम अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने वा नगर्ने तथा नवीकरण गर्ने वा नगर्ने वा स्तरवृद्धि अनुमति दिने वा नदिने समेतका निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि समेत थप दस्तूर मागिएको काम कारवाही, निर्णय, सूचना र पत्राचार लगायतका काम कार्यवाहीहरू गैरकानूनी समेत देखिएकोले उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ । उक्त मिति २०६९।०६।१५ को मितिभन्दा पछि संशोधित दस्तूर दाखिला गर्नुपर्ने कुरामा कुनै द्विविधा हुन सक्दैन । तर, मिति २०६९।०६।१५ को मितिभन्दा अगावै कानूनबमोजिम तत्काल कायमी दस्तूर दाखेला गरेका र सो दस्तूरले २०६९/६/१५को मिति समेत खाम्ने अवस्थाको हकमा संशोधित नयाँ दस्तूर लिन मिल्दैन । तर, साविक बमोजिमको दस्तूर यथासमयमा दाखिला नगरेका वा दस्तूर दाखेला नै नगरेका निवेदकहरूका हकमा कानूनबमोजिम अनुमतिपत्र रद्द गर्ने वा नवीकरण नगर्ने वा थप रकम दाखिला गराउने विपक्षी मन्त्रालयसमेतलाई कानूनले अख्तियार दिइने रहेकोबाट सो विषयमा केही बोलिरहन परेन । रिट निवेदकहरू मध्ये नै पनि २०६९/६/१५ को संशोधन मिति पूर्व नै यस मितिलाई समेत खाम्ने गरी साविकबमोजिमको दस्तूर दाखेल नगर्ने वा नगरेकाको हकमा नयाँ दस्तूर माँग गर्नु अनुचित नहुँने हुँदा आफ्नो दायित्व पूरा नगर्ने निवेदकहरूका हकमा नवीकरण गरिदिन वा अनुमति प्रदान गर्न विपक्षी कानून बाध्य हुदैनन् । केवल संशोधन पूर्व नै आफ्नो दायित्व कानूनबमोजिम पूरा गरेको निवेदकहरूको हकमा संशोधनद्वारा बढाइएको दस्तूर माग गर्नु कानून प्रतिकूल हुने हो, अन्यथा नवीकरण गर्ने वा नगर्ने र अनुमति प्रदान गर्ने वा नगर्ने कुरा प्रचलित कानूनका अधीनमा रही यथोचित निर्णय गर्न प्रत्यर्थी मन्त्रालय वा निकाय सक्षम छ ।

अव, यो आदेश प्राप्त भएको मितिले विद्युत ऐन, २०४९ को दफा ४ बमोजिम विद्युतको सर्वेक्षण अनुमतिपत्रको हकमा ३० दिन र विद्युतको उत्पादन, प्रसारण वा वितरण अनुमतिपत्रको हकमा १२० दिनभित्र जे जो बुझ्नु पर्ने बुझी वा जाँचवुझ गरी कानूनसम्मत् निर्णय गर्नु भनी विपक्षी नेपाल सरकार, ऊर्जा मन्त्रालय समेतका नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर्छ ।

प्रस्तुत रिट निवेदनहरूको दायरीको लगत कट्टा गरी छब्बीस वटा लगभग एकै प्रकृतिका मुद्दा भएबाट आदेशको मूल प्रति रिट नं. ०६९-WO-०६१५ मा समावेश गरी यस आदेशमा उल्लिखित अन्य सबै मुद्दाहरूमा यसको प्रतिलिपि राखी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत विपक्षीहरूलाई सूचना दिई सबै मिसिल नियमानुसार गरी बुझाइ दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

शाखा अधिकृत : तीर्थ भट्टराई

कम्प्युटर टाईप गर्ने : मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७० साल कार्तिक ११ गते रोज २ शुभम्